

УДК 7.038:004:008(477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-3-13>**Наталія СТОЛЯРЧУК,***orcid.org/0000-0003-4331-7051*

кандидат філософських наук,

доцент кафедри культурології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

(Луцьк, Україна) *natalia100lyarchyk@gmail.com***Володимир ЖИГЛО,***orcid.org/0000-0002-9637-3957*

кандидат історичних наук,

доцент кафедри історії і культурології

Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

(Харків, Україна) *Volodymyrzhiglo@gmail.com***Владислав МИЛЕНЬКИЙ,***orcid.org/0009-0002-1248-2476*

доктор економічних наук, заслужений економіст України,

старший викладач кафедри продюсерства аудіовізуального мистецтва та виробництва

Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого

(Київ, Україна) *dnipr@europa.com*

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СУЧАСНІ МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Сучасні трансформації культурного простору України в умовах глобалізації, цифровізації та інтеграції до європейського культурного контексту зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до розвитку мистецьких практик. Актуальність дослідження полягає у вивченні інноваційних стратегій формування культурно-креативного простору, який поєднує національну ідентичність із сучасними технологіями та міжнародними трендами. Метою статті є аналіз впливу європейських програм (зокрема «Креативна Європа») на українську культуру, а також дослідження нових медіапрактик, перформанс-мистецтва та кіномистецтва як засобів художнього вираження. Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує культурологічний, соціологічний та мистецтвознавчий аналіз. Використано методи системного аналізу для вивчення трансформацій культурних просторів, а також компаративний підхід для порівняння українського та європейського досвіду. Результати дослідження демонструють, що сучасна українська культура розвивається в контексті глобальних тенденцій, зберігаючи при цьому національну самобутність. Встановлено, що цифрові технології, інтерактивні медіа та перформативні практики відіграють ключову роль у формуванні нових форм культурного вираження. Особливу увагу приділено аналізу творчості сучасних українських митців (Сергій Петлюк, Павло Маков, Марися Нікітюк), які поєднують традиційні естетичні коди з актуальними соціальними та політичними темами. Висновки підтверджують, що інтеграція України до європейського культурного простору сприяє розвитку креативних індустрій, збагаченню художніх практик і зростанню міжнародного визнання. Перспективи подальших досліджень ґрунтуватимуться на аналізі впливу військової агресії росії на культурні процеси та стратегії відновлення культурної інфраструктури.

Ключові слова: культурно-креативний простір, цифрові медіа, перформанс-мистецтво, український кінематограф, європейська інтеграція.

Nataliia STOLIARCHUK,

orcid.org/0000-0003-4331-7051

PhD in Philosophical Sciences,

Associate Professor at the Department of Cultural Studies

Lesya Ukrainka Volyn National University

(Lutsk, Ukraine) natalia100lyarchyk@gmail.com

Volodymyr ZHUHLO,

orcid.org/0000-0002-9637-3957

PhD in Historical Sciences,

Associate Professor at the Department of History and Cultural Studies

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

(Kharkiv, Ukraine) Volodymyrzhiglo@gmail.com

Vladyslav MILENKYI,

orcid.org/0009-0002-1248-2476

Doctor of Economic Sciences, Merited Economist of Ukraine,

Senior Lecturer at the Department of Production of Audiovisual Art and Production

I.K. Karpenko-Karyi Kyiv National University of Theatre, Cinema and Television

(Kyiv, Ukraine) dnipr@europe.com

ANALYSIS OF THE IMPACT OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES ON CONTEMPORARY ART PRACTICES IN UKRAINIAN CULTURE

Contemporary transformations of Ukraine's cultural space in the context of globalisation, digitalisation and integration into the European cultural context necessitate a rethinking of traditional approaches to the development of artistic practices. The relevance of this study lies in the examination of innovative strategies for shaping a cultural and creative space that combines national identity with modern technologies and international trends. The aim of the article is to analyse the impact of European programmes (in particular Creative Europe) on Ukrainian culture, as well as to study new media practices, performance art and cinema as means of artistic expression. The research methodology is based on an interdisciplinary approach that combines cultural, sociological and art analysis. System analysis methods were used to study the transformations of cultural spaces, as well as a comparative approach to compare Ukrainian and European experiences. The results of the study demonstrate that contemporary Ukrainian culture is developing in the context of global trends while preserving its national identity. It has been established that digital technologies, interactive media and performative practices play a key role in the formation of new forms of cultural expression. Particular attention is paid to the analysis of the work of contemporary Ukrainian artists (Serhii Petliuk, Pavlo Makov, Marisa Nikitiuk), who combine traditional aesthetic codes with current social and political themes. The conclusions confirm that Ukraine's integration into the European cultural space contributes to the development of creative industries, the enrichment of artistic practices and the growth of international recognition. Prospects for further research will be based on an analysis of the impact of Russia's military aggression on cultural processes and strategies for the restoration of cultural infrastructure.

Key words: *cultural and creative space, digital media, performance art, Ukrainian cinema, European integration.*

Постановка проблеми. Сучасні інноваційні технології активно змінюють українські мистецькі практики, органічно поєднуючи традиційні естетичні коди з цифровими платформами, перформансом і кінематографом. Такі зміни сприяють інтеграції України в європейський культурний контекст попри серйозні виклики, з-поміж яких збереження національної ідентичності, адаптація до глобальних тенденцій і подолання наслідків війни, що суттєво вплинули на стан культурної інфраструктури.

У контексті динамічних змін у вітчизняному культурному ландшафті, які супроводжують інтеграцію України до європейського культурного простору, важливо проаналізувати вплив європейських

програм на розвиток локальних креативних індустрій. Угода між Україною та Європейським Союзом щодо участі в програмі «Креативна Європа» на 2021–2027 роки, зокрема в напрямку «Медіа», сприяє активізації творчих процесів, збереженню культурного й мовного різноманіття, а також стимулює міжнародну співпрацю через спільне створення культурних продуктів і розвиток сектору креативних індустрій. Долучення України до цієї програми не лише популяризує європейські цінності в суспільстві й зміцнює культурні зв'язки з країнами ЄС, а й стає каталізатором гармонійної інтеграції національного культурно-креативного простору у загальноєвропейський контекст. Огляд сучасних досліджень демонструє розмаїття під-

ходів до проблеми формування культурно-креативних просторів, тому актуальність дослідження зумовлена потребою удокладнення інноваційних напрямів креативних індустрій і розроблення концептуальних засад їх розвитку в Україні.

Аналіз досліджень. Аналіз наукових джерел свідчить, що сучасна українська культура формується з огляду на вплив естетичних трансформацій (Піщанська, 2024) та інтеграції у міжнародний культурний простір (Bakirov, Petrenko, 2023). Дослідники неодноразово підкреслювали роль креативного сектору економіки (Давимука, Федулова, 2017) та інноваційних культурних стратегій (Kozyntseva та ін., 2021) у цьому процесі, й аналізували глобалізаційні виклики, зокрема посилення авторитарних тенденцій (Cooley, Nexon, 2021). Трансформаційні процеси у культурних практиках України в умовах глобалізації деталізовано у працях О. Копієвської (Копієвська, 2014), О. Степанової (Степанова, 2017), ґрунтовний аналіз впливу культурної політики на розвиток національної ідентичності подано іншими вченими (Гриценко, 2019; Копієвська, 2014).

Специфіка культурного простору в умовах постмодерну подана у працях закордонних дослідників (Ліотар, 2013; Laclau, 2007), серед іншого деталізовані основні трансформації з огляду на вплив глобалізації та локалізації в роботі Р. Робертсон (Robertson, 1994). Українські науковці акцентують на необхідності концептуалізації національної культури (Щербина, 2012) й аналізують бюджетні видатки на культуру (Міністерство фінансів України, 2017, 2018). Удокладнено специфіку вияву національної культурної ідентичності на прикладі окремих регіонів, зокрема Рівненщини (Шершнова, 2019), продемонстровано різноманітність культурних практик у країні, серед іншого й сучасні мистецькі форми – перформанс (Shkliarenko, 2020).

Метою статті є аналіз впливу європейських програм (зокрема «Креативна Європа») на українську культуру, і дослідження нових медіапрактик, перформанс-мистецтва й кіномистецтва як засобів художнього вираження.

Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує культурологічний, соціологічний та мистецтвознавчий аналіз. Використано методи системного аналізу для вивчення трансформацій культурних просторів, а також компаративний підхід для порівняння українського та європейського досвіду. Основою аналізу стали методи аналізу й синтезу, соціокультурний і системний підходи, а також історико-культурні методики.

Новизна представленого матеріалу полягає у концептуальному осмисленні культурно-креативного простору України як індикаторного явища суспільних змін, адже в сучасному культуротворчому процесі спостерігається посилення культурної рефлексії, зосередженої на осмисленні синергійної природи простору, у якому вона розгортається. Водночас сучасна культурна рефлексія дозволяє долати труднощі соціокультурних національних явищ (Щербина, 2012: 30–32).

Виклад основного матеріалу. Світ неухильно рухається до «економіки вражень», у якій креативні індустрії посідають особнє місце з огляду на те, що динамічні трансформації, пов'язані з глобалізацією, міграцією й технологічним прогресом, змінюють культурний ландшафт. Це актуалізує питання впливу таких процесів на українську культурну ідентичність, розвиток локальних культурних проєктів, трансформацію культурних пропозицій і споживчих потреб. У результаті виникає культурно-креативний простір, здатний адаптуватися до глобальних викликів, адже набуває гнучкості: культура служить основою для розвитку креативного сектору, тим часом творчість є рушійною силою його функціонування.

Постійний пошук нових ідей та інноваційних підходів є критично необхідним для задоволення потреб сучасного суспільства. Тому креативні індустрії не лише створюють продукт, але й формують соціокультурні норми, цінності й ідеали, а їх діяльність має багатовекторний характер і суттєво впливає на формування національної ідентичності й позитивного іміджу України в глобальному контексті. Однією з ключових проблем у цьому дослідженні є поняття «простір», яке трансформується у «культурно-креативний простір» – динамічну систему, у межах якої відбувається активна культурно-креативна діяльність.

Реалії переконують, що в сучасному суспільстві аудиторія прагне не лише пасивного сприйняття продукту культури, але й інтерактивної участі в його створенні. Публіка шукає емоційного заряду, інтелектуального збагачення й можливостей для комунікації, а простір стає місцем, здатним усе це надати, адже сублімує культуру, мистецтво, освіту й розваги.

Поняття культурного простору не нове й розглядається як історичний феномен, який, однак, постійно адаптується до змін. На основі дослідження О. Шершньової (Шершнова, 2019), у якому приділено значну увагу малим історичним містам України як осередкам нових моделей культурного простору, можемо зробити висновок, що саме невеликі міста мають потенціал стати центрами креативних індустрій, сприяти макси-

мальному розкриттю творчого потенціалу місцевих спільнот. Культурно-креативний простір є центром обміну ідеями та взаємодії творчих особистостей, де людина стає творцем унікального продукту й залучена в атмосферу колективної творчості й співпраці.

У цьому дослідженні вважаємо культурно-креативним простором специфічне середовище, яке слугує майданчиком для розкриття творчого потенціалу, розвитку культурних ініціатив, створення нових культурних продуктів і реалізації креативних проєктів. Це багатофункціональна платформа для самовираження, комунікації й колективної творчості, яка стимулює людину діяти як активного творця культурних смислів і практик, а не лише як споживача чи виконавця. Пріоритетом таких просторів є створення сприятливих умов для культурного розвитку, ефективної комунікації, підтримки й реалізації ідей, які формують нові стратегії для культурних індустрій і сприяють суспільним трансформаціям у глобальному вимірі.

Культурно-креативний простір – динамічна система, яка забезпечує рівний доступ до культурних ресурсів, стимулює взаємодію між її учасниками і сприяє обміну досвідом, а тому функціонує як майданчик для діалогу, задоволення культурних потреб і досягнення збалансованих відносин між різними культурними групами. Такий простір створює умови для співіснування культур на локальному й глобальному рівнях і забезпечує їх гармонійний розвиток у загальному контексті.

Аналіз різних аспектів функціонування культурно-креативного простору в українських реаліях варто розгортати з огляду на культурологічний підхід, зокрема через такі його складові: акультураційний аспект (накладання культурних середовищ, що впливають на місце людини в культурному ландшафті під впливом акультурації); герменевтичний (аналіз смислів у текстах та їх інтерпретація); дифузійністський (просторова схема поширення культурних продуктів і утворення зон впливу); ідеологічний (аналіз рольових комунікативних зв'язків); історико-еволюційний (вивчення історичного досвіду через передачу цінностей поколіннями); історико-інноваційний (вплив інновацій на формування нових видів творчості); аксіологічний (аналіз матеріальних і духовних цінностей, що творяться людством); семіотично-символічний (розгляд простору як семіотичної структури); соціологічний (аналіз соціальних інститутів та їх впливу на колективну діяльність); цивілізаційний (вивчення зв'язків між культурою етносів і їх територіальним контекстом) і хронотопний аспект (трансформація природного часу й про-

стору в художній вимір відповідно до стилістичних жанрових форм) (Pletsan, 2024).

Культурологічний підхід не випадковий, адже інноваційний потенціал сучасних культурних стратегій відображає глибоку трансформацію світових соціально-культурних процесів, зумовлену зміною геополітичних та економічних парадигм: традиційний європоцентризм, який тривалий час визначав характер міжнародних відносин, уже не універсальний інструмент взаємодії між державами. У зв'язку з цим дедалі частіше звучать заяви про завершення так званої «вілсонівської ери», побудованої на ідеях ліберального світоустрою (Cooley & Nexon, 2021). А в постіндустріальному суспільстві культура набуває ролі стратегічного пріоритету економік розвинених країн завдяки перетворенню на потужну галузь культурних послуг (Davymuka & Fedulova, 2017).

Загальновизнано, що упровадження новітніх технологій у повсякденне життя не лише покращує комфорт, але й створює новий тип індивіда – людину екранної культури з «кліповим мисленням», що впливає не лише на способи комунікації, а й на формування урізноманітнених інформаційних просторів. Інформаційна експансія змінює класичні підходи до верифікації інформації й спричиняє тенденції релятивізму й антитрадиціоналізму в розбудові культурного й інформаційного середовища.

Глобалізація створює умови для формування єдиної культурної екосистеми, де культурні взаємодії впливають на всі аспекти суспільного буття. Проте це не призводить до уніфікації, адже разом із масовою культурою відбувається атомізація національних культур та активізація питань збереження етнічної й національної ідентичності. До того ж міграційні процеси стимулюють появу нових культурних просторів, які вимагають створення інтернаціональних стратегій. Суть сучасної глобалізації визначає концепт глокалізації (Robertson, 1994), який стає фундаментально важливим для формування культурних політик як на рівні держав, так і глобальної спільноти. Постмодерна ситуація значно впливає на сучасні культурні стратегії, а відмова від метанаративів і установлених бінарних опозицій (Lyotard, 2013) створює передумови для колажних культурних практик.

В українському контексті всі вказані явища ускладнюються агресією північного сусіда, і в таких умовах модернізація військової, економічної та культурної сфер стає невідкладною національною потребою. Культурна політика в цьому контексті має не менш важливе значення, ніж економічна чи військова. Технологічний прорив, який

розпочався з кінця XX століття й продовжився на початку XXI, значно прискорився у часи пандемії COVID-19, створив не лише нові можливості для діджиталізації (яку в сучасному науковому дискурсі розглядають як підхід, що відкриває широкий спектр перспектив, включно з багатофункціональним набором маркетингових інструментів, інноваційних методів візуалізації та сприяння інтернаціоналізації (Davymuka & Fedulova, 2017: 56)), але й сформулював низку культурних викликів, які стосуються її розвитку й адаптації до нових умов.

У контексті постмодерного розвитку суспільства та еволюції демократичних процесів, зокрема на пострадянському просторі, актуалізовано нові форми взаємодії між особистістю, суспільством і державою, і ця взаємодія дедалі більше вибудовується на основі мережевих принципів комунікації, які інтегрують вертикальні механізми влади з горизонтальними зв'язками, представленими громадянським суспільством та окремими індивідами.

Попри високий інноваційний потенціал культури, яка поступово перетворюється на одну з центральних складових сучасної світової політики, її сприйняття залишається маргінальним. І такий підхід, на жаль, є домінуючим як у глобальному контексті, так і в українських реаліях. Це підтверджує незначний рівень фінансування культурної сфери, який відображено в офіційній статистиці: частка видатків на культуру в державному бюджеті становила, наприклад, 0,5% у 2017 році (Міністерство фінансів України, 2017) і 0,64% у 2018 році (Міністерство фінансів України, 2018). Глобалізаційні процеси сприяють виникненню нових форм міжкультурного діалогу й породжують актуальні культурні й ціннісні системи, які визначають зміни в структурі культурного простору, що вимагає перегляду системно-

структурного підходу через залучення принципів системно-мисленнєвої й діяльнісної методології. Такий підхід дозволяє враховувати унікальні й універсальні аспекти культури, адже в сучасному світі вона інтегрована в глобальний процес через універсальні форми – правові системи, спільні цінності та інституційні основи, наприклад, такі, як європейські цінності (Kozyntseva, Synakh & Dulebova, 2021). Отже, вітчизняна культурна стратегія заснована на балансі структурних елементів культури й інших систем. Саме такий підхід до культури, який поєднує національну ідентичність з інноваційними технологіями, знаходить втілення у сучасних медіаінсталяціях – інструментах не лише художнього вираження, а й культурної дипломатії, що розкривають складність української ідентичності у глобальному контексті. Медіаінсталяції, які покладаються на сучасні відеотехнології, набули поширення й популярності в українському мистецтві й демонструють оригінальність і глибину концептуальних підходів.

Наприклад, львівський художник Сергій Петлюк активно використовує специфічну мову цього жанру для аналізу соціокультурних уявлень, трансформуючи колективну мрію в парадоксальні образи. Його робота «Мрії Європи», представлена у 2009 році в галереї ON у Познані, унаочнювала деконструювання стереотипів щодо взаємосприйняття між українцями та західними європейцями. У цьому контексті С. Петлюк звертається до концепту Жака Лакана «невловимий об'єкт» (Lacoue, 2007), який символізує Західну Європу як ідеалізований, але недосяжний орієнтир. За допомогою мультимедійних проєкцій образів ілюзорних мрій художник візуалізував хиткість і суперечливість будь-яких соціальних стереотипів, вразливих у зіткненні з травматичною реальністю (рис. 1).

Рис. 1. «Мрії Європи» Сергій Петлюк.
Фото з сайту: <https://www.petlyuk.com/works/dreams-about-europe/>

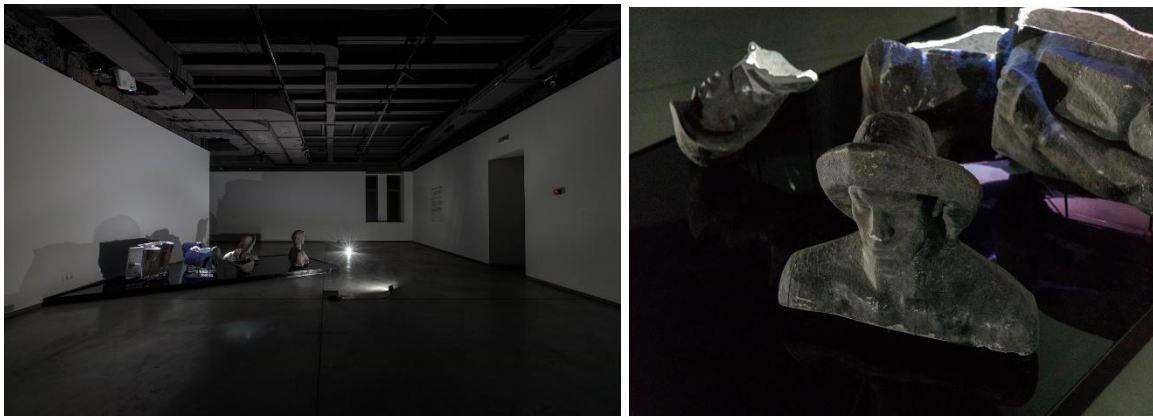

Рис. 2. «Уламки» Сергій Петлюк.
Фото з сайту: <https://www.petlyuk.com/uk/works/debris/>

У проєкті «Уламки» (2021) С. Петлюк розглядав міський простір через призму елементів його структурної основи: води, металу й каменю (рис. 2): у цій роботі використано фрагменти радянської скульптури «Металурги», що репрезентують радянський період в історії українського міста. Проєкт набув характеру «археологічного» дослідження, розкриваючи міський простір як гетеротопію, що поєднує різноманітні епохи національної культури: від історичних нашарувань минулого до нових векторів розвитку в умовах цифрового суспільства.

Медіаінсталяції стали для С. Петлюка ефективним інструментом рефлексії над актуальними викликами українського контексту. Зокрема, у роботі «Межа розуміння», презентованій у Мистецькому арсеналі (2015), художник акцентував на темі війни. За допомогою відеопроєкцій оголених людських силуетів у військовій формі, розташованих на підлозі галереї, доповнених аудіозаписами розмов, створено моторошно-поетичний ефект зображень і звуків, пов'язаних із межовими станами між життям і смертю. Контрастом світла й темряви передано напружене поєднання присутності й відсутності, видимого й невидимого. У такий спосіб С. Петлюк синтезує місцевий культурний досвід із глобально значимими філософськими уявленнями про людство, суспільство й пам'ять.

Сучасне українське медіамистецтво збагатилося іншими вагомими творами відомих авторів. Система символів і образів, створених Павлом Маковим у його інсталяції «Фонтан виснаження. Висока вода», стала своєрідним художнім маніфестом сучасної України. Ця робота представлена на Венеційській бієнале в 2022 році під час масованих атак на рідне місто художника – Харків. «Фонтан виснаження» складається з трикутної конструкції

дванадцяти рядів лійок, крізь які циркулює вода. Потік води стає дедалі слабшим у нижніх лійках і символізує руйнівну неминучість втрат і спустошення. У європейській художній традиції фонтан є символом життєвої енергії, тим часом цей виснажений фонтан стає глибокою алегорією руйнівних наслідків війни для суспільства (рис. 3).

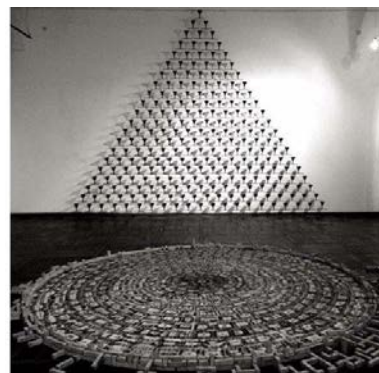

Рис. 3. Павло Маков «Фонтан виснаження. Висока вода» на Венеційській бієнале.
Фото з сайту: <https://suspilne.media/culture/202558-fontan-visnazenna-visoka-voda-akim-bude-ukrainskij-proekt-na-venecijskij-bienale/>

Подібно до того, як медіаінсталяції Павла Макова стали художнім відгуком на військову травму, молоді кінематографісти візуалізують сучасні українські реалії через поетичну мову кіно. Перехід від пластичних мистецьких форм до кінематографічних образів демонструє, як різні покоління українських митців осмислюють соціокультурні виклики сучасності. Молодше покоління українських кінематографістів вирізняється застосуванням досягнень поетичного кіно у поєднанні з елементами сучасної кіномови й порушенням актуальних соціокультурних питань. Прикладом такого синтезу є кінострічка Марисі Нікітюк «Коли падають дерева», прем'єра якої відбулася в межах Берлінського міжнародного кінофестивалю

у 2018 році. Сюжет фільму розгортається в українському селі, яке традиційно слугує улюбленим кінематографічним фоном українських представників поетичного кіно (рис. 4).

Рис. 4. Постер і кадр з фільму Марисі Нікітюк «Коли падають дерева». Фото з сайту: <https://ua.kinorium.com/1658363/>

М. Нікітюк, натхненна естетикою цього жанру, створила стрічку, у якій візуальна образність першочергова й переважає над умовною сюжетною лінією, яка передає історію п'ятирічної дівчинки Вітки та її сестри Лариси, закоханої у бандита на прізвище Шрам. Щоб досягти максимальної автентичності у відтворенні життя сучасного українського села, режисерка обирає для персонажів регіональний діалект, а не українську літературну мову, продовжуючи традицію таких майстрів як Сергій Параджанов та Леонід Осика.

У стрічці М. Нікітюк відтворено міфопоетичний простір українського села, деталізовано побут крізь призму магічного реалізму, де межа між реальністю й фантазією розмита. Український кінематограф часто звертається до традицій поетичного кіно як засобу пошуку нової візуальної мови, здатної передати процес повернення до забутих чи знехтуваних культурних ідентичностей. Візуальна естетика цього жанру дозволяє створити героїв, які втратили зв'язок із родом і прагнуть віднайти себе в міфічних ландшафтах української провінції. Цей підхід втілено у стрічці Романа Бондарчука «Вулкан», прем'єра якого відбулася на Міжнародному кінофестивалі в Карлових Варах у 2018 році.

Отже, українська візуальна культура пострадянської доби зазнала складного процесу подолання й критичного переосмислення ідеологічних наративів радянського періоду, які впродовж тривалого часу визначали її розвиток. Інтеграція України до сучасного європейського культурного простору сприяла впровадженню новітніх мистецьких практик, таких як концептуальна фотографія, інсталяція, політичний перформанс, відеоарт та експери-

ментальне кіновиробництво. Проте модернізація й використання нових художніх форм упродовж останніх тридцяти років органічно взаємодіє з багатством традицій української культури.

Переконані, що в ХХІ столітті українська візуальна культура відкрита до інноваційних підходів, а її розвиток відбувається через інтеграцію документальних технік, міжмедійних експериментів, синтезу художнього вираження й здобутків наукових досліджень. Ці прагнення знайшли втілення у досягненнях у сферах української фотографії, концептуального мистецтва, відеоарту й кінематографа, які визнані провідними міжнародними мистецькими інституціями. Сучасна українська візуальна культура є частиною європейського культурного ландшафту (Bakirov & Petrenko, 2023) і демонструє неабиякий потенціал не лише для адаптації сучасних мистецьких тенденцій, але й для творення унікальних національних культурних напрямів, здатних збагатити глобальний культурний простір.

У контексті ХХІ століття перформанс-мистецтво стало символом експерименту, який відображає постійні пошуки й ризики людського існування в сучасних умовах, де традиційні форми вираження втратили свою актуальність. Перформанс досліджує природні, фізичні й емоційні явища засобами мистецтва й дозволяє глядачеві занурюватися у світ почуттів і переживань через знайомі дії, трансформовані художньо. У перші десятиліття незалежної України численні виставкові зали Києва й інших міст, зокрема Національний музей мистецтв України, Український дім чи музей «Київська фортеця» були майданчиками для перформансів і сучасного мистецтва.

На це значно вплинула фінансова підтримка проєктів міжнародними організаціями, зокрема Фондом Центру сучасного мистецтва Джорджа Сороса. Самобутній маніфест київського митця Віктора Цаголова «Я більше не художник» 1994 року став декларацією ролі мистецтва в сучасному світі. У перформансах В. Цаголов досліджував межі мистецького простору та його значення в роботах «Світ без ідей», «Можеш їсти те, що можеш їсти» й інші. Його співпраця з колегами Андрієм Гнилицьком і Віталієм Раєвським розширювала горизонти українського перформансу й віддзеркалювала соціальну відчуженість митців дев'яностих років минулого століття. Із початком нового тисячоліття Україна здобула можливість і нагоду розвитку культурного простору завдяки ініціативам «Мистецького Арсеналу» і його щорічного фестивалю «ГОГОЛЬFEST» (рис. 5).

Рис. 5. Перформанс-інсталяція «Гуляйполе» на GOGOLFEST 2024.

Фото з сайту: <https://suspilne.media/zaporizhzhia/861599-u-zaporizzi-v-ramkah-gogolfest-prezentovali-performans-instalaciu-gulajpole/>

Центр сучасного мистецтва PinchukArtCentre також активно інтегрував перформанс у свої експозиції (рис. 6). Інші події й фестивалі, наприклад «NonStopMedia» у Харкові, львівський «360 циклічний фестиваль перформансу» чи одеський «Freierfest», створили майданчики для локальних і міжнародних митців.

Ці та інші приклади щодо українських митців доводять, що сучасні творчі особистості використовують перформанс як особливу ідею й інструмент для вираження ідей інноваційними способами. Ентузіасти авангарду організовували й продовжують організовувати перформативні заходи (Shkliarenko, 2020). Ці зусилля здійснюються з надією на відкриття, які здатні поглибити наше розуміння унікальних характеристик вітчизняного перформансу.

Висновки. Сучасна українська культура активно інтегрує інноваційні технології та орієнтується на європейські практики й вибудовує новий культурно-креативний простір, у якому національна ідентичність органічно співіснує з глобальними тенденціями. У цьому контексті важливі підтримувальні ініціативи, зокрема програма «Креативна Європа», цифрові медіа й перформативні практики, які сприяють зміцненню міжнародного статусу українського мистецтва та його визнанню й упізнаваності у світі.

Українські митці, зокрема С. Петлюк, П. Маков, М. Нікітюк, інші демонструють, як традиційні естетичні коди синтезуються з актуальними соціально-політичними питаннями і створюють новаторські форми художнього вираження. Інструментами для таких мистецьких інновацій є технології, які одночасно стали каталізаторами змін у художніх практиках, і надихають сучасних митців на експерименти з формами вираження. Використання цифрових інструментів не лише суттєво розширило межі традиційного мистецтва, а й сформувало новий рівень взаємодії творця з аудиторією, що особливо помітно у творчості українських художників, які вдало поєднують технічні інновації з глибоко вкоріненими в національному культурному коді елементами.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізуванні інноваційних підходів до міжнародної співпраці й осмислення концепції національної ідентичності в контексті сучасних соціокультурних реалій, зокрема вплив військової агресії на культурні процеси в Україні й стратегії відновлення культурної інфраструктури.

Рис. 6. Публічна лекція Марини Абрамович у межах проєкту PinchukArtCentre «Тендітний стан».

Фото з сайту: <https://pre-party.com.ua/content/entry/publicnaa-lekcia-mariny-abramovic-v-ramkah-proekta-pinchukartcentre-hrupkoe-sostoanie.html>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Піщанська В. М. Специфіка естетичного у формуванні сучасної української культури. *Культурологічний альманах*, 2024. № 2. С. 373–379. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.46>.
2. Bakirov B., Petrenko D. Contemporary Ukrainian Visual Culture on the Way to the International Cultural Space. *Creative-Commons Perspectives on Culture*, 2023. № 2/2(41). С. 91–109. DOI: [10.35765/pk.2023.410202.08](https://doi.org/10.35765/pk.2023.410202.08).

3. Cooley A., Nexon D. H. The Illiberal Tide: Why the International Order Is Tilting Toward Autocracy. *Foreign Affairs*, 26 березня 2021. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-03-26/illiberal-tide>. (дата звернення 12.05.2025)
4. Давимука С. А., Федулова Л. І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови. Львів: Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України, 2017. 460 с.
5. Грищенко О. Культурний простір і національна культура: теоретичне осмислення та практичне формування. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2019. 256 с.
6. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурі сучасної України. Київ: НАКККиМ, 2014. 296 с.
7. Kozyntseva T., Synakh A., Dulebova I. Innovative Potential of Modern Cultural Strategies: Ukrainian Context. *Socio-Cultural Management Journal*, 2021. Т. 4, № 1. С. 34–56. DOI: <https://doi.org/10.31866/2709-846x.1.2021.235687>.
8. Laclau E. *Emancipation(s)*. New York; London: Verso, 2007. 320 p.
9. Lyotard, J.-F. *La condition postmoderne : rapport sur le savoir*. Paris : Les Éditions de Minuit, 1979. 143 p.
10. Міністерство фінансів України. Видатки державного бюджету України у 2017 р. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2017/>. (дата звернення 10.05.2025)
11. Міністерство фінансів України. Видатки державного бюджету України у 2018 р. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2018/>. (дата звернення 10.05.2025)
12. Pletsan K. Cultural Reflections on Understanding the Creative Space of Ukraine in the Context of Global Challenges of the Economy of Impressions of Society. *Scientific Journal of Polonia University*, 2025. Т. 67, № 6. С. 109–124. DOI: <https://doi.org/10.23856/6715>.
13. Robertson R. Globalisation or Glocalisation? *The Journal of International Communication*, 1994. Т. 1, № 1. С. 33–52. DOI: <https://doi.org/10.1080/13216597.1994.9751780>.
14. Щербина В. Концептуалізації цілісності національної культури в умовах комунікативного поліонтичного суспільства. У: *Національна культура: єдність у різноманітті*. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2012. С. 11–36.
15. Шершнова О. В. Формування нової моделі культурного простору (на прикладі громад Рівненщини). Острог: ФОП Свиначук Р. В., 2019. 344с.
16. Shkliarenko Zh. Performance Art: Its Variability in Ukrainian Culture. *European Philosophical and Historical Discourse*, 2020. Т. 6, № 1. С. 105. DOI: 10.46340/ephd.2020.6.1.16.
17. Степанова О. А. Концептуальні засади становлення і розвитку національного культурного простору України. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова; Ніжин: ПП Лисенко М. М., 2017. 416 с.

REFERENCES

1. Pishchanska, V. M. (2024). Spetsyfika estetychnoho u formuvanni suchasnoi ukrainskoi kultury [The specifics of aesthetics in the formation of modern Ukrainian culture]. *Kulturolohichniy almanakh*, (2), 373–379. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.46> [in Ukrainian].
2. Bakirov, B. & Petrenko, D. (2023). Contemporary Ukrainian Visual Culture on the Way to the International Cultural Space. *Creative-Commons Perspectives on Culture*, 2/2(41), 91–109. DOI: 10.35765/pk.2023.410202.08.
3. Cooley, A., & Nexon, D. H. (2021, March 26). The Illiberal Tide: Why the International Order Is Tilting Toward Autocracy. Retrieved from <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-03-26/illiberal-tide>. (date of application 05/12/2025)
4. Davymuka, S. A., & Fedulova, L. I. (2017). Kreatyvnyi sektor ekonomiky: dosvid ta napriamy rozbudovy [Creative Sector of the Economy: Experience and Directions of Development]. Lviv: Instytut rehionalnykh doslidzhen im. M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy [in Ukrainian].
5. Hrytsenko, O. (2019). Kulturnyi prostir i natsionalna kultura: teoretychne osmyslennia ta praktychne formuvannia [Cultural space and national culture: theoretical understanding and practical formation]. Kyiv: Instytut kulturolohiy NAM Ukrainy, 256 [in Ukrainian].
6. Kopyievska, O. R. (2014). Transformatsiini protsesy v kulturi suchasnoi Ukrainy [Transformational processes in the culture of modern Ukraine]. Kyiv: NAKKKiM, 296 [in Ukrainian].
7. Kozyntseva, T., Synakh, A., & Dulebova, I. (2021). Innovative Potential of Modern Cultural Strategies: Ukrainian Context. *Socio-Cultural Management Journal*, 4(1), 34–56. <https://doi.org/10.31866/2709-846x.1.2021.235687>
8. Laclau, E. (2007). *Emancipation(s)*. New York; London: Verso.
9. Lyotard, J.-F. (1979). *La condition postmoderne : rapport sur le savoir*. [The Postmodern Condition: A Report on Knowledge] Paris: Les Éditions de Minuit. [in French].
10. Ministry of Finance of Ukraine (2017). Vydatky derzhavnoho biudzhetu Ukrainy v 2017 r. [Expenditures of the State Budget of Ukraine in 2017]. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2017/> [in Ukrainian]. (date of application 10/12/2025)
11. Ministry of Finance of Ukraine (2018). Vydatky derzhavnoho biudzhetu Ukrainy v 2018 r. [Expenditures of the State Budget of Ukraine in 2018]. Retrieved from <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2018/> [in Ukrainian]. (date of application 10/12/2025)
12. Pletsan, K. (2025). Cultural Reflections on Understanding the Creative Space of Ukraine in the Context of Global Challenges of the Economy of Impressions of Society. *Scientific Journal of Polonia University*, 67(6), 109–124. <https://doi.org/10.23856/6715> [in English].
13. Robertson, R. (1994). Globalisation or Glocalisation? *The Journal of International Communication*, 1(1), 33–52. <https://doi.org/10.1080/13216597.1994.9751780> [in English].
14. Shcherbyna, V. (2012). Kontseptualizatsii tsilisnosti natsionalnoi kultury v umovakh komunikatyvnoho poliontychnoho suspilstva [Conceptualization of the integrity of national culture in the conditions of communicative polyontic society]. *Natsionalna kultura: yednist u riznomaniitti* [Національна культура: єдність у різноманітті]. Kyiv: Instytut kulturolohiy NAM Ukrainy, 11–36 [in Ukrainian].
15. Shershnova, O. V. (2019). Formuvannia novoi modeli kulturnoho prostoru (na prykladi hromad Rivnenshchyny) [Formation of a new model of cultural space (on the example of communities of Rivne region)]. Ostroh: FOP Svinarchuk R. V., 344 [in Ukrainian].
16. Shkliarenko, Zh. (2020). Performance Art: Its Variability in Ukrainian Culture. *European Philosophical and Historical Discourse*, 6(1), 105. DOI: 10.46340/ephd.2020.6.1.16. [in English].
17. Stepanova, O. A. (2017). Kontseptualni zasady stanovlennia i rozvytku natsionalnoho kulturnoho prostoru Ukrainy [Conceptual principles of formation and development of Ukraine's national cultural space]. Kyiv: NPU im. M. P. Drahomanova; Nizhyn: PP Lysenko M. M., 416 [in Ukrainian].